

Via vita

Attila Tordai în interviu cu h.arta

Attila Tordai: Cred că prima dată ne-am întâlnit la Iași, la o conferință a instituțiilor de artă din România, organizată de Vector la propunerea lui Anders Kreuger. Acolo, atunci, voi ați prezentat proiectul h.arta, care, dacă îmi amintesc bine, era un spațiu, un loc care urma să promoveze arta, să găzduiască evenimente. Acum, de o vreme, h.arta înseamnă un grup de trei artiste. Putem vorbi puțin despre voi? Ce e h.arta de fapt?

h.arta: Lucrăm împreună din 2001, când am fondat spațiul h.arta în Timișoara. Pe de o parte am organizat expoziții, întâlniri, discuții workshop-uri în spațiul h.arta, și pe de altă parte, dezvoltăm proiecte în afara spațiului, proiecte care presupun de multe ori și participarea altor artiști.

Am început să lucrăm la h.arta imediat ce am terminat facultatea, într-un moment în care aveam sentimentul că nu avem nici un fel de pregătire care ne-ar putea folosi în mod real și că ar trebui să o luăm de la capăt dacă vrem să fim artiste. De la bun început principalul scop pentru care am vrut să lucrăm a fost să facem din h.arta un loc în care să încercăm să descoperim, în sfârșit, despre ce ar putea vorbi arta și care sunt modurile în care viața cotidiană ar putea face parte din domeniul artei, despre care ni s-a spus întotdeauna că ar fi doar un loc al ideilor „înalte”. Am vrut să facem la h.arta un loc în care să putem vorbi despre artă nu doar ca fiind un lucru abstract, general și îndepărtat ci ca fiind ceva ce are legătură cu viețile noastre, să vorbim într-un mod diferit față de discursul modernist despre o artă a celor dominanți, discurs care ne-a fost transmis pe parcursul întregii noastre educații. Acesta era conținutul politic al faptului simplu de a declara că și lucrurile care țin de viața cotidiană, că și ceea ce este personal, și ceea ce ține de emoții și intuiție, poate face parte cu îndreptățire dintr-un discurs public și poate fi mijlocul care să te ajute să vezi dincolo de filtrul majorității - creștin-ortodoxă, naționalistă și masculină - și să găsești perspective diferite din care să privești lumea.

Ca să reușim să restructurăm lucrurile pe care le știam despre artă și despre posibilele ei scopuri, am folosit h.arta ca pe un instrument care să ne ajute să învățăm, care să ne motiveze să citim și să ne informăm, ca pe un mijloc de a întâlni oameni care puteau să ne arate perspective diferite și ca pe o practică de zi cu zi de a lucra împreună și de a căuta constant cele mai democratice moduri de a lua decizii și de a le pune în practică. Din acest punct de vedere, nu ne-am raportat niciodată la h.arta ca la o instituție, ca la o galerie, ci mai mult ca la un proiect artistic colaborativ.

În acest moment, de la începutul acestui an, h.arta, ca spațiu fizic, nu mai există. Dar continuăm să facem proiecte în alte spații și în alte formate. În ultimele noastre proiecte, am vrut să creăm un cadru în care arta să fie folosită ca să arate că schimbarea (în viețile noastre și în societate) poate veni doar prin acceptarea diferențelor dintre noi, prin acceptarea faptului că există multiple unghiuri de vedere din care poți considera orice lucru. De exemplu, ca o contribuție la Bienala Periferic 7/Procese sociale, am făcut un prototip pentru un manual despre artă, pe care l-am numit *Despre artă și felurile în care privim lumea*, manual care nu ar prezenta aspectele formale ale artei ci i-ar pregăti pe tineri să ajungă niște adulți conștienți de aspectele politice ale vieților lor. Sau, un alt exemplu ar fi cartea pe care am editat-o, *Despre noi (și) ceilalți*, o carte cu contribuții de la artiști și teoreticieni români și

suedezi, o carte despre felurile în care îi privim pe ceilalți și felurile în care suntem priviți.

Attila Tordai: Ați menționat diferitele unghiuri de vedere care pot coexista. În ultimii (17) ani s-au petrecut multe schimbări în societatea noastră, unele lucruri au ajuns să fie pierdute din vedere, altele au ieșit mai în evidență. Atât la nivel instituțional cât și la cel individual s-au desenat "noi realități". Cum vedeți voi dezvoltarea spațiului public în România?

h.arta: În primul rând, oamenii ar trebui să fie conștienți de rolul pe care l-ar putea avea asupra definirii și articulării spațiului public în România. Din păcate, în România, societatea civilă fiind încă slab reprezentată nu are încă forța de a supraveghea și influența deciziile politice, economice sau de interes public, nu are încă forța de a influența agenda politică pe care guvernării o au. Apoi, dacă ne gândim la felul în care este perceput spațiul public la nivelul cetățeanului obișnuit, îți dai seama că oamenii nu-l percep ca fiind al lor, iar rapida privatizare a acestuia pare să nu-i deranjeze.

Înainte de 1989, spațiul public era spațiul care aparținea puterii, era locul în care toată lumea trebuia să spună același lucru. Puterea, dominând abuziv spațiul public, avea pretenția să se extindă până și în vieților private ale indivizilor, care nu contau decât în măsura în care fiecare în parte servea sistemului. Cu o astfel de obișnuință, într-o lume care devine atât de repede (sălbatic) capitalistă, percepția individului despre drepturile sale asupra spațiului public este din start alterată.

Probabil lucrul cel mai evident este dificultatea de a discerne nuanțele, de a discuta despre trecut și prezent nu într-un mod declarativ ci cu dorința reală de a clarifica, de a înțelege ceva. Este important să se arate cu claritate ce a însemnat cu adevărat comunismul în România, dar îngrijorător e faptul că aceste „dezvăluiri” sunt făcute cu scopul de a întări o nouă dominație, mai subtilă, dar care, la fel încorporează și folosește viețile private ale oamenilor. Într-un fel sau altul, poți să simți că dreptul de a critica un trecut nedrept (comunismul) ți s-a luat de către cei care folosesc această critică pentru a-și justifica pozițiile conservatoare, naționaliste, xenofobe, sexiste, etc și pentru a arăta că drumul pe care este acum România este singura alternativă posibilă. Pe de altă parte, pornirea aceasta „justițiară” de a analiza trecutul pare să funcționeze doar pentru perioada de după 1945, trecutul de nedreptăți și de crime din perioada premergătoare comunismului intrând rareori în discuție. Important ar fi să se găsească argumentele care să te ajute să vorbești despre trecutul comunist într-un mod care să fie relevant pentru prezent, să folosești critica comunismului tocmai pentru a arăta continuitatea unei istorii de nedreptăți, a unei istorii care premerge perioada comunistă și care continuă și după 1989, a unei istorii care-i exclude pe cei care sunt diferiți, în care realitățile celor dominanți sunt singurele realități valabile. Important ar fi să vorbești despre trecut luând în calcul toate nuanțele lui și să folosești această analiză ca să subminezi părerea generală că ceea ce trăim acum e în firea lucrurilor, că nu mai există nimic care ar trebui schimbat și că putem asista doar ca spectatori la viețile noastre.

Attila Tordai: În expoziția de la Studioul Protokoll prezentați două filme care sunt făcute în două locuri diferite: Muzeul Tehnicii Rutiere și Iulius Mall. Ce au în comun aceste instituții de v-ați gândit să le problematizați în același cadru expozițional?

h.arta: În Timișoara există un Muzeu al Tehnicii Rutiere, întreținut de Direcția Regională pentru Drumuri și Poduri, un muzeu care a rămas la fel, cu aceleași exponate ca în timpul comunismului. Deși imediat după revoluție, imaginile lui Ceaușescu au fost înlăturate de peste tot, aici, în muzeul acesta, le-au păstrat exact așa cum au fost. Dar pe lângă statisticile despre cum s-a depășit planul de producție și fotografiile cu Ceaușescu care dă sfaturi muncitorilor, sunt expuse și poze de la petrecerile angajaților, de la coruri, spectacole și concursuri sportive, albume cu poezii și desene făcute de cei ce lucrau în direcție.

Pe de altă parte, în urma încheierii unui protocol între Primăria Timișoara și Iulius Mall Timișoara, din data de 25 mai 2006 cununile se oficiază la Iulius Mall. De acum înainte, dacă vrei să te căsătorești legal în Timișoara, trebuie neapărat să o faci într-un mall imens (se spune că este al doilea ca mărime din Europa), printre magazine și reclame. În fiecare sâmbătă, poți vedea zeci de alaiuri de nuntași care urcă pe treptele mall-ului ca într-un templu.

Via vita și Via Vita II, cele două video-uri pe care le prezentăm în expoziția de la Protokoll, alături aceste două situații (Muzeul Tehnicii Rutiere, care păstrează dovezile unor promisiuni despre progres și emancipare și Iulius Mall care este de asemenea prezentat ca un simbol al bunăstării și fericirii care ne așteaptă în noile vremuri capitaliste) ca pe un mod de a vorbi despre felul în care ideologiile dominante -comunismul sau capitalismul- înglobează și confiscă viața privată, transformând-o într-un capital simbolic care să le legitimeze.

Attila Tordai: Care credeți că e legitimitatea practicii voastre artistice? Cui vă adresați atunci când faceți un proiect?

h.arta: Punctul de pornire pentru fiecare dintre proiectele noastre a fost legat de experiența noastră cotidiană. Când vezi, de multe ori, nedreptatea și intoleranța din jur (perpetuate de la o generație la alta și intrate cumva în „legea firii”) și pasivitatea cu care acestea sunt privite, părerea noastră este că devine irelevant să discuți despre sau să produci „artă” pur și simplu, doar în sensul de obiecte estetice. Din punctul nostru de vedere, arta ar trebui să fie un mijloc și nu un scop în sine, un mijloc ca să faci ceva în sensul schimbării, să faci ceva ca să arăți că depinde de efortul fiecăruia dintre noi (de gesturile noastre cotidiene, care de multe ori par fără importanță) ca să construim lumea din jur.

Attila Tordai: Artă de cele mai multe ori rămâne închisă în instituții, sensibilizează un public restrâns. Nu e prea mare ambiția „artei” de a interveni în discursul formator al societății?

h.arta: Artă e doar unul dintre mijloacele prin care poți schimba ceva în societate. Există multiple posibilități de a depăși cadrul strict al instituțiilor de artă și de a găsi o relevanță mai largă și mai practică pentru lucrările de artă, trebuie doar găsite strategiile potrivite care să fluidizeze granițele dintre artă și viața de zi cu zi.

Grupul **h.arta** a fost fondat în 2001 de Maria Crista, Anca Gyemant și Rodica Tache. Trăiesc și lucrează la Timișoara. Până în prezent, h.arta au fost active în două domenii: pe de o parte organizând expoziții, întâlniri, dezbateri, workshop-uri în galeria h.arta, fondată de asemenea în 2001 la Timișoara, ca un spațiu non-profit, și pe de altă parte au inițiat o serie de proiecte în afara galeriei, pentru realizarea cărora cele trei artiste solicită cel mai adesea implicarea altor artiști sau studenți din Timișoara și nu numai. Între proiectele realizate de h.arta se numără: *Despre artă și felurile în care privim lumea (Periferic 7 – Bienala Internațională de Artă Contemporană, Iași, 2006)*, *How did you decide to become an artist?* (IASPIS, Stockholm, 2005), *Painting our way through culture (Prague Biennial 2, 2005)*, *What would you do in my place in Vienna?* (MuseumsQuartier, Viena, 2003).